

Nézeteink az erdőgazdasági tanügy néhány pontjait illetőleg,

vonatkozva Hideghéthy Antal úr előterjesztésére.

Ezen vonatkozással csak azt akarjuk mondani, hogy alább kifejtendő nézeteinknek nagyobb súlyt kölcsönzendő Hideghéthy úr tekintélyével védjük magunkat, ki lapunk folyó évi II. füzetében is közölt remek tanügyi előterjesztésében kérdéses pontjainkra nézve, bár közvetve, de ugyan azt mondja a mit mi erdőszeti szempontból bővebben elmondani szándékozunk.

Valahányszor újabb időben valahol erdőszeti iskolák alapításáról volt szó, mindig a fő kérdések egyike volt: mily ranguak legyenek azon iskolák.

Az erdőszeti tanárok három különféle rangu iskolát különböztetnek meg, felső közép és alsó iskolát.

Ezen iskolák különböznek egymástól 1-ször céljokra nézve: minthogy a felsőben intéző és rendező-, a középsben közelo- az alsóban közerdőszoeket kívánnak nevelni; 2-or az előbandandó szaktanoknak a célhoz mért szűkebb vagy terjedtebb, s inkább vagy kevésbbé tudományos alapon való tárgyalására nézve; 3-or azon előképzettség fokára nézve mely a növendékektől a különböző iskolák sikeres járhatása véget követeltetik; a felsőben felgymnasium vagy felreáltanoda, a középsben algymnasium vagy alreáltanoda, s az alsóban csak elemi iskola kívántatik. Az előképzettségen alapszik minden további szakképzés azért a megkívántató előképzettség foka legjobban jellemzi valamely iskola rangját. Oly esetekben tehát, hol az iskoláknak rangszerinti elnevezése nem történik, vagy szükségesnek nem tartatik, a kívánt előképzettség foka a rangmutató.

Igy van ez Hideghéthy úr előterjesztésében is hol ez mondatik: „Ellenben azon kérdés, hogy mily ranguk legyenek e tanintézetek? — erre én súlyt nem helyezek s ez a dolog lényegén nem változtat, mert fő dolog, hogy életre valók s mint ilyenek áldáshozók legyenek“ — de értekezése folytán azt is mondja Hideghéthy úr „hogy a növendékeknek az intézetbe leendő felvételésük kellékei lennének:

a) munkaképesség, és így legalább 17 éveskor;

b) sikerrel bevégzett gymnasialis vagy realis classisok, vagy az ezeknek megfelelő készségüknek illő vizsgálat után történendő kimutatása.“ E szerint tehát Hideghéthy úr, — a 17 éves korról ítélve, — előképzettségül főgymnasialis vagy főrealclassisokat kíván, miből ismét önként következik, hogy a Hideghéthy úr által tervezett valóban életrevaló mező- és erdőgazdasági iskolák a paedagógok nyelvén felső iskoláknak neveztetnek.

Ilyen meddő interpretációkba valóban nem bocsátkoznánk, ha erre egyrészt egyenesen nem lennék felhíva, másrészt az nem késztetne hogy az újabb időben alakított erdőszeti iskolák, például morva és Csehországban, mint közép iskolák szerveztettek, s honunkban is 1857. ilyen közép iskolák terveztettek, sőt tavaly is még hivatalosan említettek; minek következtében szaktársaink közül sokan praecupálva lesznek a közép iskolákra nézve melyeknek tervezetét az orsz. Magyar Gazdasági Egyesület tanügyi felterjesztésében a nm. magyar kir. Helytartótanácsához hasztalan keresendik.

Honunkban csak olyan erdőszeti iskolák felelhetnek meg a kor haladásával változott erdőszeti viszonyaink fokozott igényeinek, melyek Hideghéthy úr szerint „valóban tudományos elvekre alapított és mindig a fejlődő tudományok színvonalán tartandó elméleti oktatást is nyújtanak;“ ezen oktatásnak pedig mellőzhetlen kellékei a növendékek részéről: alapos előképzettség és legalább 17 éves, — tehát oly érett kor mely az említett szakoktatás sikeres élvezhetését lehetőli; mind ezen jellegzés, valamint

az cél is melyet ezen oktatás által elérni akarunk az úgynevezett főiskolákra illik.

Középiskolákra a szó valódi értelmében, mint azokat fennebb jellemeztük, nincs szükségünk, azoknak felállítása inkább káros mint hasznos volna reánk nézve, mert önkárunkon okulva kellene előbb utóbb belátnunk, hogy azok igényeinknek s viszonyainknak meg nem felelően, időt és költséget hiába pazaroltunk.

Az ilyen iskolákból kikerült egyének többnyire elbizakodott fel tudósok, sem gyakorlati erdőkezelők, sem tudományosan művelt erdőszők, hanem az erdőre nézve veszélyes felfuvalkodott uracsok szoktak lenni, kik talán mindent jobban ösmernek mint az erdő természetét, mihez csak érett elmeheli tehetséggel és alapos tudományos képzettséggel felfegyverkezve, komoly férfias igyekezettel juthatni.

De miként is lehetne várni oly fiatal embertől ki 14 éves korában az algyimnasiumot vagy alreáltanodát végezve az erdőszeti közép iskolába lép, hogy az, az erdőszeti tudomány legegyszerűbb tanát is alaposan felfoghatná; már ez fiatal koránál fogva is lehetlen; vagy várjon míg 18 éves lesz? de hol töltse ezen 4 évi időközt? — erre azt felelhetné valaki, hogy legczélszerűbben az erdőbeni praxissal! ne ámítsuk magunkat; jól ösmerjük a fiatal emberi természet gyengéit, tíz közül bizonyosan kilenczen az erdőbeni kóborlással vadászgatással henyéléssel és mindenféle rossz szokások és csintalanságok elsajátításával, melyre a dologtalanság elég alkalmat ad, s melyre a fiatal ember elég hajlammal bír — töltenék el az időt, elfelejtenék még azon keveset is mit a iskolában tanultak, s elszokva minden munkától tanulástól fegyelemtől egész életükre megromolva jönnének a szakiskolába, melyet ki nem elégítő és félszeg képzettségöknél fogva, minden jóra való eredmény nélkül, tanáraik bosszúságára, s jövőendőbeli urok s a haza kárára úsznák át.

Ne mondja azt senki, hogy e bajon azáltal lehet segíteni, hogy a fiatalokat az érintet időközre oly erdőszökhöz kell adni, kik elég képességgel bírnak őket a fiatal kor azon káros kinövéseitől megóva, gyakorlatilag és elméletileg a szaktudományok sikeres halgatására elő-

készíteni, mert tudjuk, hogy a legképesebb erdőszők közül is kevésnek van hivatása, kedve, és hivatalos foglalatosságai közt ideje, az ilyenféle többnyire háladatlan neveléssel bajlódni; de különben is lehetetlen 2, 3 vagy 4 éven át, az erdővédelem, az ertésnélí felügyelet, fa- és vagás kijelölésnél s az irodában a fiatalít úgy elfoglalni, hogy annak egyrészt ne legyen alkalmá a nevezett hibákba esni, másrészt pedig, hogy a folytonos egyforma talán fárasztó de minden esetre lélekölő gépies foglalkoztatás ne költson benne ellenszenvet az erdő iránt, melynek egész életét és minden tehetségét kedvel kell szentelnie, hogy önmaga megelégedésére és ura hasznára tölthesse be jövődöbéli állomását.

De ha már testi foglalkoztatása a fiatal embernek a gondolt módon annyi nehézségekkel jár, hogy lehetend a fiatal lelkét czélszerű táplálékkal ellátni, elméjét tovább művelni és a szaktudományok sikeres tanulására előkészíteni.

Mindenki egyet fog velünk érteni arra nézve, hogy a 14—18 éves fiatal fogékony kor kiválólág a tanulás és nem a gyakorlat ideje; nem lehet tehát czélszerűbbet ajánlni minthogy a jövődöbéli erdősz fiatal korát egész 18-ik évéig az általános és előkészítő tudományok tanulásával az iskolában töltse; s úgy lépjen a szakiskolába; és pedig mivel kora és előképzettsége megengedi nem a közép hanem a főiskolába, nem igényelvén ez több időt és költséget mint amaz, nyujtván pedig alapos szakképzettséget és a gyakorlat terén megbecsülhetlen előnyöket.

Többször hallottuk mondani, hogy nállunk erdőszeti közép tanodákra van szükség melyekben a kisebb magány, és községi erdőbirtokok számára neveltessenek oly erdőszők kiknek valami mély tudományos műveltségre nincs szükségük s ennél fogva a kis birtokos erejéhez mért csekélyebb fizetéssel is beérik, annál inkább mert kiképezetésök sem került sokba. — Ezen mondat minden egyes tétele tévedésen alapszik; mert 1-ször a kis birtokosnak, ki csak egy, közönségesen intéző kezelő egy szóval mindenés erdőszet tarthat, nagyobb szüksége van alaposan képzett erdőtisztire mint a nagy birtokosnak, kinek

erdőmestere főerdősze s több pagonyásza van, hol az erdőmester, a hivatal lelke, a pagonyászok ki nem elégítő képességét mély belátása, sikeres intézkedései és folytonos ellenőrködése által pótolja; a nagy birtokosoknál nem tehet anyi kárt a pagonyász tudatlansága mint a kis birtokosnál hol az szakbeli tekintetben minden ellenőrzés nélkül gazdálkodik; — mert 2-szor a közép iskolából került s a kis birtokosnak szánt erdősz könnyen megfogható okoknál fogva követeléseiben nem lenne szerényebb mint alaposabban képzett collegája, annál is inkább mert 3-szor kiképeztetése semmivel sem kerülne kevesebbe mint említett collegájáé, miután 14 éves korától 18 éves koráig, azon esetet kivéve ha atyja erdősz lenne, további kiképeztetése, illetőleg előkészülete véget a szakiskolára, idegen helyen, valamely kezelőtisztánál kellene lennie, ki sem ingyen nem oktatná, sem fiatal koránál fogva értéktelen munkája fejében nem tartaná, tehát itt is legalább úgy kellene fizetni mintha a fiatal ember az iskolába járna.

Egyébarant a felső iskolákból sem fognak csupa erdőmesternek valók kikerülni, jutand onnan a csekélyebb tehetségűek közül azon birtokosok számára is kik csak olcsóbb tiszttel tarthatnak, s azért kimondhatlan kár volna erdőszeti középiskolák felállítása által olyan erdőszök nevelésére törekedni melyekre nincs szükségünk.

1857-ben nálunk is a Cseh- és Morvaországi úgy nevezett pagonyász iskolák modorában terveztek erdőszeti iskolák; a tervezők úgy látszik nem ösmervén ebbeli hazai viszonyainkat s szükségünket ráfogták, hogy az olyanféle iskolák szüksége nálunk is érezhető, pedig valójában e szükség csak képzeletökben élt. Az említett két külföldi mint középiskola szerveztetett; a felvételi feltételek voltak: legalább 17 éves kor, algymnasium vagy alreáltanodai classisok, vagy felvételi vizsga, a szaktudományok ezen elő képzettséghez mérten szűkebb határok közt tárgyalattak. A fő cél ezen iskolák felállításánál volt, ezen országok tömérdek ifju vadászai és erdőőreinek a birtokosság érdekében alkalmat nyújtani magokat erdőszökké képezni, miké eddig minden szakképzettség nélkül is lettek. Egy pár évvel ezelőtt azonban már szűknek találták azon határokat melyek közt a szak-

tudományok előadása mozgott, kisebb terjesztették tehát azt annyira, hogy tantervök a fő iskolákéival egyenlő lett, minek következtében a Ministerium engedelmével kijelentették, hogy azon szakiskolák többé nem közép, hanem főiskolák, s így egyenjogúak a Selmeczi és Maria-brunni Academiákkal, ámbár az iskolák rangjának fő fő jellemzője az előképzettség az előbbi (közép) maradt. Nyíltan kimondták ugyan, hogy ezen előképzettség nem elegendő de alaposabb előképzettséget nem követelnek nem is követelhetnek mert növendékeik legnagyobb részét többnyire nem az iskolából hanem azon országok sajátságos viszonyainál fogva az urasági vadászok és vagyontalan erdőszők fiainak sorából veszik, kik számára tulajdonképen ezen iskolákat alapíták. — Ebből látni tehát, hogy még ott sem feleltek meg a közép iskolák hol azoknak felállítását a körülmények nyíltan kívánták. A mi pedig a hiányos előképzettséget illeti, megvagyunk győződve, hogy annak hátrányait az illető helyen elége érzik, de egyelőre még az érintett viszonyok tartanak magasabb előképzettséget követelni nem vélik tanácsosnak.

Ha sikerült bebizonyítanunk, hogy nincs szükségünk erdőszeti középtanodákra, akkor bátran kimondhatjuk, hogy also iskolákra még kevésbé, a mint ezt már lapunk tavalyi évfolyamának 151-ik és következő oldalain bőven indokolva elmondtuk.

Megvagyunk győződve, hogy nem csak szaktársaink hanem összes hazánkfiainak nézetével találkozunk ha azon kívánatunkat fejezzük ki hogy felállítandó mező- és erdőgazdászati iskoláinkból ne csak műtanilag képzett gazdákat és erdőszöket hanem általános műveltségű szakembereket nyerjünk, az az ne képezzünk technikusokat az ember rovására, s ne feledjük, hogy ügyes gyakorlati szakembereket csak azon észszerű nevelési rendszer mellett nyerhetünk, mellynél a szakbeli oktatást az általános emberi kifejlődés és művelődés megelőzi, mert mint mondani szokták: hogy valaki okos erdősz vagy gaz-

da lehessen előbb okos embernek kell lennie; ehhez pedig legalább az emberi tudományok legfontosbjából a leginkább tudni méltóknak ösmérete szükséges. Így az emberre nézve általánosan szükséges: az anyanyelv tökéletes bírásán kívül még legalább egy idegen élő nyelv és a latin nyelv ösmérete, továbbá; hittan, természetrajz földleírás, történelem, menyiségtan, természettan, bölcészet, és rajz; a ki ezen emberhez méltó ismeretek körében aránytalanul járatlan, lehet az tudós, technikus vagy bár mi, de valóban művelt ember nem lehet.

Az idegen élő nyelvek közül a német nyelv az, melynek ösmérete nem csak azért szükséges mert a közéletben ezen elemmel viszonyainknál fogva majd minden lépten érintkezésbe jövünk hanem az erdőszre nézve főképen azért mert az erdőszet hazája német ország lévén, annak gazdag tudományos tárházából kell jelenleg, s még jó sokáig minden szakbeli ösméreteinket s minden hasznos új tapasztalat és elő haladásról tudomást merítenünk, s hazai körülményeinkre alkalmaznunk.

A vallásbeli oktatás szükségességéről csak szólni is, némelyek már bűnnek tarthatnák; mi azonban csak azt akarjuk mondani, hogy azonkívül, hogy minden keresztény embernek vallásos érzelem és vallásbeli ösméretekkal birnia kell, — a vallásban az emberi műveltség világi részét illetőleg is nélkülözhetlen. A történelem, a természet, ön belsők és mindenben a mi körül vesz, az istenség nyilatkozik; a kereszténység története magasztos s az abbani hit végtelenül megnyugtató, de legfőbb mégis a keresztény vallásban rejlő tiszta erkölcsiség és józan okosság; s mivel a megváltó egész di-eső tana teljességgel csupa erkölcsiség és értelemre alapított vallási intézet, a vallási élet pedig a nemzeti élet fő kelléke, tehát oda kell törekednünk, hogy ifjaink nevelésében előképzettségében a vallásosság és hazafiság foglalja el a főhelyet.

Ki tagadhatná, hogy a menyiségtan, természettan, természetrajz, egyáltalában a természettudományok, jelen előhaladott polgárosodásunk fő lényezői és az ujabbkori művelődés fő emeltyüi; ezen tudományok

segítségével jutott az ember azon ezer meg ezer segédeszközök birtokába, melyek által, ámbár gyegén és minden természetes fegyver nélkül születve, az anyagi világ majdnem korlátlan urává és egy második világ teremtményévé lett. A kinek sejtelve sincs azon tömérdék és fontos ismeretekről és igazságokról melyet a menyiségtan véghetlen körében foglal, s a ki a menyiségtan elmeképző erejét nem ismeri, csak az vonhatja kétségbe, hogy a menyiségtan ösmérete az ember általános műveltségére okvetlenül szükséges. A hol menyiségtan uralkodik ott minden vélemény megszűnik, ott csak tudás létezhetik; már pedig azon tudat is hogy a menyiségtan annyi eldönthetetlen igazság birtokába jutat elegendő arra, hogy az ember e tantárgyat szükségesnek lássa. Felesleges lenne ezen tudományok gyakorlati értékét is kiemelni, hiszen a kulcsot sem fordíthatjuk meg a zárban, egy lépést sem tehetünk, lélekzetet sem vehetünk anélkül, hogy az erőműtan valamely törvényét ne alkalmazzánk.

A bölcelet a lélek és világ legmélyebb ösméretére vezet. Az a tudás tudása, a tudományok feje és éle; azért minden tudomány a bölceletben gyökeredzik és virágzik. A bölcelet minden képzettséget megfinomít, és lényegében nem egyéb mint a dolgok természetének legfelsőbb tudata. Ki kételkedhetnék tehát, hogy ennek ösmérete is a valódi emberi műveltség egyik kelléke.

Szoljunk-e a történelem s segédtársa a földleírás szükségességéről? — Annyi bizonyos, hogy valamint a tudományos úgy a művelt szakemberre nézve is szükséges, — hogy az, az emberiség és ön nemzete történetét, mint töredékét egy soha nem nyugvó és soha be nem fejezhető végtelen törekvésnek, ösmerni tanulja: hogy a jó és rossz, lét és rendeltetés közt folyó ezer éves küzdelem jelentőségét fel fogja, s ebből okulva az előhaladás bármely terén melyre végzete vezet, legyen az politikai tudományos vagy műtani, ne az elfogultak és tétovázók, hanem a tudósok és bátrak sorában álljon.

A mi a rajzolást még pedig a szabad kézit illeti, szükséges, hogy a fiatal erdős ebben legalább annyi gyakorlattal birjon, hogy

ne essék nehezére valamely tárgyat a természetből vagy képzeletéből legalább futó körvonalakban de hiven papírra tenni.

Miután ezekben a leendő erdész szükséges előképzettségét okadatulva vázoltuk volna, azon kérdés merül fel, hogy hol vegyék ifjaink ezen előképzettséget? — nincs mit válogatunk! a felsőgymnasiumokban. Ámbár ezeknek tanterve és rendszerére nézve is lenne több kívánni valónk, de miután ezekben a humanistikus tudományokon kívül a reális tudományok is meglehetősen képviselve vannak; azon kívánságunkat fejezzük ki: bár ifjaink kik az erdőszetre szánják magukat mind felsőgymnasiumokban nyernék előképzettségüket.

A szaktudományok képezik a hidat az iskolából az életbe, az átmeneti korszakot a gyakorlatba; ugyanazért a szakoktatásnak olyan-nak kel lenni, hogy a végzett tanulók alapos gyakorlati ismeretekkel fölfegyverkezve, képesek legyenek az elmélet hasznos eredményeit, érett belátással a gyakorlatba átvinni, s ezen gyakorlatot öntudat által támogatott értelmiséggel ápolni, figyelemmel kísérni, és kizsákmányolni.

A szakiskolák egyik feladata a tanulókat nem csak szakbeli tekintetben hanem testileg és erkölcsileg is kiképezni, ezen neveléssel azonban a világért sem akarjuk az élet legszebb korának vidámságát elnyomni, hanem csak korlátok közt tartani és nemes útra vezetni. Nem akarjuk mi a magasra törekvő ifju valódi szabadságát járomba fogni, de féktelenül sem hagyni.

Nem akarjuk mi ifjainkat idomítani hanem művelni, s nem gyönge önmásunkká erőszakosan képezni, hanem sajátágaikat tisztelve s ezeket a nyers vagy gonosz erkölcsök elnyomó gyomjától megtisztítva, mindeniket a haza derék és hasznos polgárává nevelni. Nem kiskorú iskola tanulókat és szándékos képmutatókat hanem férfiakat az igaz-

ság és élet számára akarunk képezni. Mennél tovább gondolkozunk e tárgy felett annál inkább erősödik bennünk azon meggyőződés, hogy ha az ország vagy bár ki, derék elszánt és erélyes hivatalnokokat, a haza elfogulatlan művelt polgárokat, egy szóval higgadt kész jelemeket kíván nyerni; a fiatal ember jellemének, különösen az önálló életre való átmeneti korszakban, annyi szabad mozgási tért kell engedni a mennyi szükséges arra, hogy az, az önállósághoz szokjék, kifejlődhessék és kipallérozódhassék.

M.

Tulajdonos kiadó és felelős szerkesztő: **Vágner Károly.**

Főmunkatárs: **Divald Adolf.**

Selmecz, 1863. Nyomatott LORBER FERENCZ-nél.